

הערות

ל"פנשר עגנון"

מאת ראובן רבינוביץ

רומיו של עגנון: אהב לשער השערות ולראותן כוודאות. תכ" לית המאמר הוא: "לבדוק אם אמנם קיים העדר קודלציה בין הסרטים השונים המשונים ביצירה זאת... או שמן הנמנע הוא להסיר ביצירת מופת בין חוכן לאמצעים ובין אמצעים לאמצעים" (107). בעמוד על השמעות הד אידיאית של הסיפור, הריח מבחן בשלשה מוטיבים: "המוטיב הרא" שון ההיסטוריה הקבוע, שהוא גם מוטיב יסוד בכל יצירתו של עגנון. הוא הויקה בין הדת הכתובה ל הסטוריה ובין מידת מימוש בחי היהדות. מוטיב זה משתמע מכלל הסיפור כולו ואף מכותלתו, שכן המלים "עידו ועינם" מוזות בשי" נני סדר אחיזתיהן את המלים: "עוד ומעין: "כלומר מעיינות ה" חורה ויעודה" (108). קביעתו זו היא כשלעצמה הברקה מצוינת סבועה במידת הקביעה השורית תית שאינה מתחייבת מגוון של הטקסט הנידון. קביעה זו מצט צמת את משמעות הסיפור בגבולות תיה הצרים של הסימבוליקה ה לאומית.

כך מסתבר אף בציון המוטיב השני שבסיפור: "הויקה שבין המקורות הכתובים והמסוריים — כלומר התורה בכלל ובלבושה המיסחורי ביותר הקבלה בפרט ובין המחקר במדעי היהדות" (108). המוטיב השלישי בהארתו של סוכנר מצמצם עוד יותר את מארג הסיפור בציינו את: "לבטי הוויתו האישיים של המספר". המאנק בין האמן שבו ובין החוקר (!)... עגנון לא ינתפתה... לפיתוי המחקר על אף ידיעותו המופלגות וכשרו המדעי הבלתי מופקק נשאר נאמן לשירה ש" מגמתה הלאגטימית ביהדות המ" סורתית היא קילוס דרכי השם" (109).

מידת הצימצום של כרחב היצירה הספרותית מאפיינת את מסקני נתיני המכריקות של סוכנר במיע נוח הסיפור: "עד עולם". זה מתברר קושר קטרוג על המתפכת ההילוגית בהוויית העם ועל מחיר לליה ומטפחיה בספרות העברית החדשה ובמחקר הראציונלי של חכמת ישראל" (129). כך בזהה סוכנר את העיר גומלידתא, שבי סיפור, כ"בעלת משמעות משול" שת באחת: א) מסורת היהדות היראית ההיסטורית; ב) שומרון האלילית; ג) היהדות המודרנית (134). דברי הפרשנות המקוטעים לסיפורו של עגנון: "הדום וכסא" (153—167) הוחמים במסקנה: "מן הנמנע שלא להכיר, כי הדום וכסא — הסיפור הסתום ביותר הוא בעצם ההצהרה הגלויה ביותר על דעותיו ואמונותיו של עגנון על דמות המספר בסיפוריו. הוא מודה, כי עוצבו בהם שני העולמות, העולם הזה והעולם הבא — בסוברניות אמונתית שווה חוקף ושוות ערך, אולם כאחת אין הוא נמנע מלהטעים את העדפתו האידיאית האדיאלית המוחלטת של העולם האחד על פני משנה... זאת ולא אחרת אחר ש" עגנון בסיפורו, הדום וכסא" (167). קביעה מסקנית זו עומדת בסתירה מה לדבריו של סוכנר עצמו: החיתודה הנכספת ליצירת קני מידה מוחלטת להערכה אובייקטיבית חד משמו" תית היא... כל הפרכה מוחלטת היא אשליית שוא (171). אין זאת כי למרבית האירוניה הפכה בי קורתו של סוכנר עצמו. עדות ללהץ בלתי נלאה של האינטלקט על התגובה החווייתית" (171). אפשר שפרק זה "על חקר יצירה רתו של עגנון" הוא חשבון נפשו של סוכנר המבקר היודע כי: "היצירה שגדילה היא מן הביקור רח מוימה אותה בקביעות ובעקר בות" (178). ומכאן יש להטיל ספק אף במסקנותיו המסקניות ביותר.

אכזפת מאמריו של החוקר וה" מותם של סוכנר ו"ל, בחלקת להרצאה מוזרית. מדורים אלו, נק' במו ביד' העורך והוצאה ש" ביעשו להציב, נפש" לבעל-ה" מאמרים, שלא זכה לראות את שיטתו נקבצת למסכת אחת, ומ' כאן חסר האחדות והכפילות העניינית הרבנות שבספר זה. ואף על פי כן, קו לקו, מסתמנת דרכי של המנוח סוכנר בחקר יצירת עגנון, והיא המשונה חשיבות לי דבריו, עד כדי הערכת וחריצת דין.

המדור הראשון, הנראה כמנו" בש ביותר, אם כי אינו הנועו ביותר שבספר זה, עוסק בדיונים על היצירות: "הכנסת כלה" ר" המול שלשום". יהודה של היצירה: "הכנסת כלה" בספרותנו ה" חדשה, גבע אליבא דסוכנר מ' עצם העובדה, כי על אף זיקתה, כאמור, לצורות אוסיניות מסוימות בפרוזה העברית של ימי הביניים, יש בתבניתה והרגליות, משום מפנה יסודי בספור העברי המקורי בכלל, ובספור הירא בפרט" (34). הצדק עם טענה זאת המבליטה גם את החידוש הסטרוקטורלי ה" בולט, ביכלתה להבליע פרטים שוני דמת בקונצפציה חד טהור תית" (34). סוכנר מצביע על מקר מו של החכם היושלים" ביצירתו, וטרפן, כי "הזהות בין החכם מ' ירושלים ובין דמות המספר ב" אורח נטה ללון" וב"עד הגה", שוב אינה נתנת להכחשה" (54). קו זה מאפיין את סוכנר לכל אורך ספרו, שעה שהוא מבקש באמצעות: "זהיר תאני האוסר ביוגרפי" (247—255) עם. האני המספר" לבכט את "ההוכחה ל" הפיפה המוחלטת של הדמות שב ספרות, והדמות שבמציאות" (54). כיוצא בזה טוען סוכנר בפרק הדן "בתמול שלשום", שעולם יצירתו של עגנון סוכב עליו עצמו הוא גיבורה והיא ידיו" (74). במאמרו המענין: "תגובת היוצר על חקר יצירתו" (220—200), שואל סוכנר שאלה ריטורית, שהיא עזת להמשך אותו קו מחשבה שבא לידי ביטוי בדוגמאות הקוד" מות: "ודעתו של עגנון מהי" (205). מכאן מסתברת גישתו של בעל "פנשר עגנון" כגישה המבי קשת להאיר את פשר מקומו של עגנון בסיפוריו, גישה זו רחוקה מהתאים לדברי המספר עצמו בספרו, כי "היצירה עצמה היא סוברנית אפילו לגבי יוצ" דת, היא ולא כל גורם אחר זולתה קובעת את אריות מחקרה ומטה את מרותה על החוקר. שימוש באמצעי ניתוח ובביקורת ספר" תית שאינם פותנים במהותה אר שאינם נופכים את סגולותיה. ה" אמאנאטיית הוא שימוש שוא שאינו פוגם ביצירה אלא בביקורת בלבד" (98).

המדור השני שבספר המלל מאמר פשר על סיפורים מיה" דים באפים, פותח בבירור צורות ואמצעים אסתטיים (הטכניקה של הפנים האחרות) בסיפורי עגנון. במדור זה בא לידי ביטוי: "ה" אינטלקט המולש ובולש" (98) המבויק ומסנין: "על ידי שינת הרכבת" (104) שלפרקים עובדת על מידותיה את "סגולות... הגילי והגירי המשמשה" (103) את המבקר המבקש, לתלות על גנוי הסיפור ולחשוף את שכבותיו ה" בעלמות" (102).

בפתח מאמרו: "פשר עידו ועינים" (106—122) מצטט המבקר כמאסו את השורה מתוך "עידו ועינים" (עד הגה, שמ"ח) שיש בה משום עדות המבקר על שיטתו ודרכו הביקורת, ובפיענות יצירה

מ" משולם סוכנר: "פנשר עגנון", הוצאת אגודה הסופרים ב" ישראל ליד הוצאת מסדה תשכ"ח.